

Název : Globální úsilí v boji proti terorismu – aktuální výzva současnosti

Autor : **Ing. Ladislav Středa, CSc.^a , Prof. Ing. Jiří Matoušek, DrSc.^b**

^a Státní úřad pro jadernou bezpečnost,
Odbor pro kontrolu zákazu chemických a biologických zbraní

^b Masarykova Univerzita v Brně, Přírodovědecká fakulta,
Výzkumné centrum pro chemii životního prostředí a ekotoxikologii
RECETOX – TOCOEN & Associates

Letošní VI. Ročník mezinárodní konference „Medicína katastrof“ svým obsahovým zaměřením reaguje na celosvětový posun vnímání bezprostředního rizika možné katastrofy ze záměrné činnosti člověka, který byl odstartován událostmi v New Yorku 11. září 2001 včetně reálné existence nekonvenční války na světové scéně. Tato rizika, kdy člověk je přímým iniciátorem možných katastrof lze spatřovat z katastrof v důsledku válečného konfliktu především v možném použití zbraní hromadného ničení, rizicích průmyslových nehod a konečně v teroristickém útoku.

V důsledku konce studené války a rozpadu bipolárního světa koncem 80. let došlo v oblasti mezinárodní bezpečnosti k dalekosáhlým změnám. Významně se snížila pravděpodobnost vzniku světové války, došlo k pozitivním posunům v celosvětovém procesu odzbrojení i z hlediska zbraní hromadného ničení. Přes tyto pozitivní skutečnosti nadále přetrvává mohutný arzenál především jaderných, ale i chemických zbraní ve výzbroji armád vyspělých států, přičemž nelze kategoricky vyloučit možnosti jejich použití. Novou hrozbou pro celosvětový mír a bezpečnost znamenají regionální destabilizace a konflikty, které byly v dobách studené války utlumeny. Při analýze rizik vyplývajících z válečných konfliktů je ale potřebné zdůraznit, že tyto konflikty nevznikají okamžitě, ke vzájemnému vyostření vztahů mezi státy dochází postupně a tím je umožněno i preventivní přijetí adekvátních protipatření.

Analogicky to platí i z hlediska průmyslových nehod. Prevenci těchto nehod a vypracování odpovídajících protipatření je v současné době věnována značná pozornost (zpracování vnitřních a vnějších havarijních plánů průmyslových zařízení, příprava osob na likvidaci průmyslových nehod, technická opatření apod.), která mohou dopad průmyslových nehod výrazně redukovat.

Ústřední hrozbou současnosti se tak stává nebezpečí terorismu, kdy teroristé mohou zasáhnout kdekoliv, kdykoliv a jakýmikoliv prostředky. Dochází k posunu od klasického terorismu k novým formám terorismu, k tzv. ultraterorismu.

Motivace teroristických skupin předurčuje prostředky ozbrojeného násilí. Odmyslíme-li si nevyočitatelné akce psychopatických jednotlivců, hnaných patologickým nutkáním znásilňovat a vraždit, můžeme motivy teroristických skupin hledat v rasové, národnostní, etnické, náboženské, politické, sociálněekonomické a dokonce i v sexuální i jiné výlučnosti plodící nenávisť. Existují však i další motivy vzhledem k tomu, že mezinárodní organizovaný zločin prorůstá s globálním obchodem s drogami a s ním zčásti propojeným obchodem se zbraněmi a lidmi i s korupcí. Tyto motivy souvisejí se zastrašováním, organizovaným bojem proti státní moci při „ochraně“ ilegálních činností, s ozbrojenými loupežemi k fyzickému získání finančních prostředků, dopravních prostředků, zbraní a podobně.

Nejnebezpečnější jsou teroristé, jejichž motivace vychází z náboženského nebo rasistického fanatismu, protože (na rozdíl od politicky motivovaných skupin) tito teroristé se nikomu nezodpovídají za své akce a metody a nezáleží jim na veřejném mínění. Od poloviny 80. let se snížilo množství levicových a národně separatistických skupin a vzrostl počet pravicových radikálů, etnických extrémistů a náboženských fundamentalistů. Nejvyšším cílem nových teroristů je samotné ničení, ničení pro ničení. Současní teroristé jsou principiálně ochotní použít k upoutání pozornosti jakýkoliv druh násilí, jsou stále bezohlednější, sofistikovanejší a kvalifikovanější. Cílem jejich útoků jsou převážně městské části s velkou koncentrací obyvatelstva, komunikační centra, úřady státní správy, dopravní uzly, obchodní domy a jiné uzavřené systémy. I když v současné době je nejviditelnějším a nejdiskutovanějším druhem terorismu pouze náboženský terorismus, bude v blízké budoucnosti nutné čelit i dalším formám terorismu: ekoterorismu (útoky ekologických radikálů např. na ropné plošiny, podniky chemického a farmaceutického

průmyslu, transporty vyhořelého jaderného paliva), informačnímu terorismu (útoky proti počítačovým sítím, ať už vojenským nebo civilním, které řídí dodávky vody nebo elektřiny do měst nebo kontrolním věžím na letišti), či zájmovému terorismu (např. útoky katolických radikálů proti klinikám, kde se provádějí potraty).

K pojmům „terorismus“ a „ultraterorismus“

K prevenci terorismu a účinnému boji proti němu je především nezbytné terorismus správně definovat. Při vymezování základního pojmu se definice budou lišit podle slovníku politiků, právníků, policistů, armádních specialistů, sociologů, filozofů, psychologů i psychiatrů, stejně jako jejich přístupy k prevenci tohoto protispoločenského jevu, boje proti němu a odstraňování následků konkrétních teroristických akcí.

Pro termín terorismus bylo navrženo kolem 120 různých pojmů, ale dosud nebyla přijata univerzální definice. Ve společném postoji Rady evropské unie č. 931 z prosince 2001 byla poprvé uvedena společná definice teroristického aktu.

Pro účely tohoto společného postoje se rozumí „teroristickým činem“ jeden z následujících úmyslných činů, který na základě své povahy nebo souvislosti může vážně poškodit některou zemi nebo některou mezinárodní organizaci, definovaný jako trestný čin podle vnitrostátních právních předpisů, pokud je spáchán s cílem:

- i) vážně zastrašit obyvatele, nebo
- ii) neoprávněně nutit některou vládu nebo některou mezinárodní organizaci k nějakému jednání nebo upuštění od nějakého jednání,
- iii) vážně destabilizovat nebo rozvrátit základní politické, ústavní, ekonomické nebo společenské struktury některé země nebo některé mezinárodní organizace:
 - a) útoky na život nějaké osoby, které mohou způsobit smrt;
 - b) útoky na fyzickou integritu nějaké osoby;
 - c) únosy nebo brání rukojmí;
 - d) způsobení rozsáhlého zničení vládního nebo veřejného zařízení, dopravního systému, zařízení infrastruktury, včetně informačního systému, pevné plošiny umístěné na kontinentálním šelfu, veřejného místa nebo soukromého majetku, které pravděpodobně ohrozí lidský život nebo povede ke značné hospodářské ztrátě;
 - e) zmocnění se letadel, lodí nebo jiných prostředků osobní nebo nákladní dopravy;
 - f) výroba, držení, opatřování, doprava, dodávka nebo používání zbraní, výbušnin nebo jaderných, biologických nebo chemických zbraní, jakož i výzkum a vývoj biologických a chemických zbraní;
 - g) vypuštění nebezpečných látek nebo způsobení požárů, výbuchů nebo záplav, v jejichž důsledku dojde k ohrožení lidského života;
 - h) narušení nebo přerušení dodávky vody, elektřiny nebo jiného základního přírodního zdroje, v jejichž důsledku dojde k ohrožení lidského života;
 - i) hrozba spácháním kterýchkoli z činů uvedených pod písmeny a) až h);

j) vedení nějaké teroristické skupiny;

k) podíl na aktivitách některé teroristické skupiny, například dodáváním informací nebo materiálních zdrojů nebo financováním jejich aktivit jakýmkoli způsobem s vědomím skutečnosti, že takový podíl přispěje k trestné činnosti skupiny

Podobně jako u obecného pojmu „terorismus“ existují rozdílné názory na vymezení pojmu „jaderný, radiologický, chemický a biologický terorismus“. V zahraniční literatuře se můžeme setkat s různými pojmy, označujícími tento druh terorismu. Převládá označení „WMD terrorism“ (terorismus s použitím zbraní hromadného ničení) nebo „ABC terrorism“ (terorismus s použitím jaderných, chemických a biologických zbraní). Zdánlivě jsou tyto pojmy stejné. Obecně jsou zbraně hromadného ničení definovány jako zbraně schopné vyvolat hromadné ztráty. Jednotlivé druhy těchto zbraní (jaderné, radiologické, chemické a biologické zbraně) se ale ve značné míře odlišují v letálních vlastnostech, destruktivní síle, realizovatelnosti

ochrany a obrany a jejich potenciálních úkolech. Z tohoto pohledu ústřední místo ve skupině zbraní hromadného ničení zaujímají jaderné zbraně, které se vyznačují enormní destruktivní silou. I když pro biologické zbraně není dosud prokázána účinnost ve velkém měřítku, mohou se tyto zbraně vyznačovat letalitou srovnatelnou s jednoduchou jadernou zbraní. Chemické zbraně, podobně jako biologické, nemají destruktivní účinky, naproti tomu se vyznačují prostorovým účinkem, a jejich nejmodernější typy - supertoxické nervové jedy - značnou zákeřností. Účinkují totiž v nepatrných koncentracích a velmi rychle. Navíc symptomy i lehké otravy mohou vyvolat hromadnou paniku.

Vedle chemických, biologických, jaderných a radiologických zbraní, záměrně vyvinutých pro účely ozbrojeného zápasu ovšem existují teroristické metody a prostředky, které mají uvedený charakter, ačkoliv nevyužívají žádných zbraní a zbraňových systémů, ale toxických a radiologických materiálů produkovaných průmyslem, bakteriologických materiálů získaných v mírových laboratořích nebo nebezpečných materiálů, které se šíří cílenými údery na mírové infrastruktury. V neposlední řadě je třeba vzít v úvahu i údery konvenční výzbrojí na infrastruktury civilizované společnosti, tj. na chemická, petrochemická, jaderná a jiná zařízení. Tyto jevy se sice značně podobají mírovým haváriím, ale vzhledem ke spouštěcímu mechanismu se od nich liší rozsahem a rychlostí nástupu ničivých faktorů. Do této skupiny lze fakticky zařadit i hrůzný scénář z 11. září 2001. Záměrná havárie tří Boeingů 757 se sebevražedným navedením na dvojici věží Světového obchodního centra v New Yorku a budovu Pentagonu ve Washingtonu měla charakter koncového navedení řízených střel s obrovskou destrukční silou vzhledem ke kombinaci kinetické energie letících těles a tepelné energie hořícího leteckého paliva.

Ultraterorismus lze potom chápat jako „použití jaderných výbušných zbraní, radiologických zbraní, chemických zbraní a biologických zbraní, bojových chemických látek, průmyslově vyráběných toxických chemických látek, radionuklidů nebo vysoce infekčních materiálů, jakož i jakékoliv teroristické akce proti jaderným, chemickým, petrochemickým a biologickým zařízením jednotlivci, nestátními skupinami nebo státem podporovanými aktéry proti konkrétní sociální skupině k vyvolání strachu nebo teroru“.

Jaderný a radiologický terorismus

Principiálně existují pro jaderné teroristy tři cesty: použití ukradených jaderných bojových hlavic, zkonstruování improvizovaného jaderného prostředku využitím štěpného materiálu (plutonium nebo obohacený uran) nebo tzv. radiologický terorismus, tj. použití radioaktivního materiálu pro kontaminaci rozsáhlého území.

Nebezpečí zneužití jaderných zbraní je často zveličováno, ačkoliv je myslitelné. Jaderná výzbroj má řadu nezávislých pojištěk, ovládaných z vysokých center řízení a všeobecně jaderná výzbroj náleží k nejlépe strážným strategickým státním zájmům.

Zkonstruování jednoduchého jaderného prostředku není v současné době zcela nereálné. Principy konstrukce jaderných zbraní jsou dnes běžně známy a dostupné v otevřené vědecké literatuře. Experti soudí, že malá skupina specialistů (fyziků, konstruktérů, chemiků a specialistů na výbušniny) by byla schopna zkonstruovat jednoduchý prostředek s výbušnou silou od zlomku kilotony do několika kiloton tritového ekvivalentu „Mininuke“). Pro porovnání, nejsilnější konvenční demoliční puma, která byla dosud použita, bomba vyvolávající zemětřesení („Earthquake“ bomb, také známá jako „Grand Slam“), byla

ekvivalentní 10 tunám trinitrotoluenu. Takové primitivní jaderné zbraně by vzhledem k velikosti a hmotnosti bylo možné umístit v nákladních automobilech nebo lodích a následně odpálit v hustě obydlených oblastech. Problémem takového projektu je získání štěpného materiálu dostatečné kvality, ale nedávno odtajněné americké dokumenty odhalují, že významné explozivní síly může být dosaženo i s použitím plutonia reaktorové čistoty v jaderné výbušnině.

Radiologický terorismus je v provedení mnohem snazší a tedy pravděpodobnější. Radioaktivní odpad nebo jiné radioaktivní látky jako plutonium, kobalt, cesium, jsou-li smíchány s konvenční výbušninou, se mohou snadno rozptýlit a vyvolat tak nebezpečnou a dlouhodobou kontaminaci zvláště v městském prostředí.

Po ničivých zářijových teroristických útocích jsou rovněž zvažovány různé katastrofické scénáře, které analyzují i možnosti pádu dopravního letadla na jadernou elektrárnu nebo sklad jaderného odpadu. Jaderné elektrárny a sklady radioaktivních odpadů chrání silné nádrže z nejkvalitnějšího betonu, vyplněné neméně kvalitní ocelí. Podle expertů by však ze 438 energetických reaktorů, které jsou dnes ve světě v provozu, pravděpodobně žádný neodolal nasměrovanému úderu těžkého dopravního letadla, přes ochranu silnou bezpečnostní obálkou (containment). Větší problém představují sklady jaderného materiálu, které nejsou opatřeny tímto typem ochrany.

Do dnešního dne není k dispozici jediná zpráva o jakémkoliv skutečně významné jaderné teroristické hrozbě a úvahy o možných scénářích jaderného terorismu se mohou zdát vysoce spekulativní. Obecně pro tento typ terorismu platí, že je příkladem vysokého nebezpečí, ale dosud nejspíše nízké pravděpodobnosti. Přesto se na různých mezinárodních úrovních zdůrazňuje nutnost urychleného přijetí mezinárodní úmluvy proti jadernému terorismu.

Chemický terorismus

V případě chemických zbraní případně vysoce toxických chemických látek existuje bohužel řada případů, ať už skutečného použití nebo pokusů o použití těchto zbraní či látek pro teroristické účely. Nejzohledněnější teroristický chemický útok byl proveden 20. března 1995 ráno, když sekta O'm Šinrikjó použila sarin v tokijské podzemní dráze. Zemřelo 12 osob a dalších 5 500 bylo zasaženo, z toho značná část měla příznaky těžké otravy. Kromě policejních jednotek, záchranářů a zdravotníků si situace vyžádala také nasazení chemické jednotky japonské armády.

Tak jako je 22. duben 1915, kdy Němci použili poprvé chlór proti Francouzům, spojován s počátkem chemické války, je možné použití sarinu sektou O'm Šinrikjó v březnu 1995 považovat za předěl v teroristickém používání chemických zbraní. Poprvé teroristická organizace použila ke způsobení hromadných ztrát bojovou chemickou látku, vyvinutou pouze pro potřeby armády. Tento akt signalizuje, že jakýkoliv druh etické tabuizace byl zlomen a byl vytvořen precedens pro budoucnost.

Pro teroristické účely mohou být ale kromě látek nervově paralytických použity i další bojové chemické látky - látky zpuchřující, dusivé a všeobecně jedovaté. Použití zpuchřujících látek je uvažováno spíše k vyvolání zneschopnění než k usmrcení. Jestliže by záměrem teroristického útoku s použitím chemických zbraní bylo spíše zranit hodně lidí a přetížit regionální zdravotnická zařízení, než způsobit hromadná úmrtí, potom zpuchřující látky, zejména yperit, mohou být vhodnými prostředky. Vzhledem k tomu, že většina dusivých látek (chlór, fosgen a další) jsou běžně snadno dostupné průmyslové chemické látky, mohou být teroristy snadno zneužity. Totéž platí pro všeobecně jedovaté látky, kyanovodík a chlorkyan.

Nelze ale vyloučit ani použití zneschopňujících dráždivých látek, tj. účinných slzných látek (lakrymátorů) nebo látek dráždící horní dýchací cesty k nesnesitelnému kašli (sternitů), jejichž aplikace do klimatizačních systémů letiště nebo jiných veřejných budov může snadno zastavit všechny aktivity a vyvolat velkou paniku.

Při hodnocení možnosti chemického terorismu nelze zanedbat skutečnost, že vedle bojových chemických látek mohou být použity další chemické látky, které nemusí být předmětem žádných kontrolních režimů. Toto mohou ilustrovat příklady z nedávné doby, kdy belgické bezpečnostní síly našly koncem září 2001 v centru Bruselu více než stokilogramovou nálož, která obsahovala chemickou látku hydrazin, a v únoru letošního roku pokus marockých teroristů o použití nálože s obsahem kyanidu u velvyslanectví USA v Římě.

Vážnou hrozbu představují teroristické útoky na petrochemická a chemická zařízení. Destrukce výbušninou nebo zásah reaktivní střelou vyvolá u chemických a petrochemických zařízení, obsahujících toxické, komprimované, zápalné a výbušné látky, dramatický výbušný děj. Analogicky se zde může projevit (podle druhu chemických látek) ohnivá koule resp. tlaková vlna s ničivým účinkem na měkké a citlivé cíle (lidské a jiné živé bytosti, automobilní techniku, komunikační zařízení aj. s případnými dalšími důsledky). Nelze pochybovat o tom, že tato forma teroristického útoku může být velmi atraktivní i s přihlédnutím ke způsobeným materiálními škodám (jsou-li ony cílem). Tento způsob teroristického úderu je velmi závažný a podobá se jen výjimečně největším mírovým haváriím a katastrofám, i když, na rozdíl od válečných událostí není plošný a mnohočetný.

Biologický terorismus

Možnosti biologického terorismu, zvláště po tzv. antraxové kampani v loňském roce ve Spojených státech amerických, je v současnosti věnována významná pozornost. I když postupy pro biologickou výrobu jsou dnes široce dostupné na internetu, názory expertů na snadnost výroby bojových biologických agens se značně liší. Podle názoru některých expertů mohou být tyto agens vyráběny ve značně primitivních podmínkách, jiní jsou nicméně přesvědčeni, že dokonce výroba i nejprimitivnější biologické zbraně vyžaduje vědecké znalosti a odpovídající výcvik personálu, především z důvodů vlastní ochrany. Biologické zbraně, jakkoliv jsou vysoce účinné, mají závažnou nevýhodu. Mohou totiž zasáhnout i jinou než cílovou populaci, včetně vlastní. Na rozdíl od chemických zbraní reagují se značným zpožděním (což je ovšem také problémem jejich včasného odhalení). Terorista může reálně použít jakýkoliv patogen nebo toxin, nicméně praktický způsob použití nelze jasně specifikovat.

Účast mezinárodních organizací v globálním boji proti terorismu

Terorismus, ať již s použitím konvenčních nebo nekonvenčních zbraní, se zvláště po brutálním zářijovém útoku loňského roku na území USA stal aktuální ústřední výzvou pro celosvětové společenství. Proti terorismu se zformovala široká mezinárodní koalice. Globální boj proti terorismu bude ale vyžadovat pečlivou koordinaci aktivit všech zúčastněných subjektů. Jedním aspektem takové koordinace a podpůrného plánování je identifikace kapacit, jak z hlediska kvality tak i kvantity, kterými tyto subjekty mohou přispět při řešení tohoto fenoménu. Příkladem může sloužit nabídka Organizace pro zákaz chemických zbraní se sídlem v Haagu (dále OPCW). Specialisté OPCW připravili koncepční materiál (OPCW Capabilities Relevant to the Global Struggle against Terrorism) analyzující kapacity, které může OPCW nabídnout v rámci boje proti chemickému terorismu, nejpravděpodobnější formě ultraterorismu v současné době, a to v oblasti jak preventivních opatření, tak po teroristickém použití toxických chemických látek.

Z hlediska **preventivních opatření** je v analýze hlavní důraz položen na přijetí odpovídajících legislativních opatření, na bezpečnostní opatření v místech skladování toxických chemických látek, zvýšení ochranné kapacity proti těmto látkám a hodnocení rizika možných chemických hrozeb.

V souladu s Úmluvou o zákazu chemických zbraní je každý smluvní stát této úmluvy povinen zakázat právnickým i fyzickým osobám kdekoli na svém území nebo na jakémkoliv místě pod svou jurisdikcí jakoukoliv činnost zakázanou touto úmluvou smluvnímu státu, včetně přijetí sankčních zákonů ve vztahu k této činnosti. Toto legislativní opatření umožní smluvním státům soudně stíhat jako kriminální činy nejen pouze použití toxických chemických látek teroristy, ale také jakékoliv formy přípravy pro takové použití, zahrnující vývoj chemických zbraní nebo pomoc při takovém vývoji včetně jeho financování, získávání nebo výrobu vybraných chemických látek, výstavbu zařízení pro výrobu chemických zbraní, testování chemických zbraní, jejich vlastnictví a skladování, import a export stanovených chemických látek. Zkušenosti, experti a relevantní dokumentace OPCW v oblasti legislativy by mohly být využity k poskytnutí pomoci státům, které v současné době nemají adekvátní soubor zákazů a vynutitelných zákonů v této oblasti.

Dalším prvkem preventivní činnosti je přijetí a zdokonalování bezpečnostních opatření v místech skladování toxických chemických látek z hlediska jejich možného zneužití. Týká se to jak lokalit, kde jsou skladovány chemické zbraně (včetně starých a ponechaných chemických zbraní), průmyslových objektů a jiných objektů, kde probíhají legitimní činnosti povolené Úmluvou o zákazu chemických zbraní, ale kde existuje nebezpečí, že se teroristické skupiny pokoušejí získat chemické látky pro výrobu chemických zbraní případně pro jiné teroristické účely (kontaminace životního prostředí). Inspektoři OPCW získali při prováděných inspekcích bohaté zkušenosti, jak je třeba tato místa chránit, jak zabránit přístupu k toxickým chemickým látkám a jejich prekurzorům a jak zvyšovat bezpečnostní opatření v těchto místech.

Významným aspektem prevence a přípravy na možný teroristický útok s toxickými chemickými látkami je adekvátní ochranná kapacita. Ochrana může redukovat vliv takového útoku a tím snížit pravděpodobnost, že se teroristé k takovým prostředkům uchýlí. Úmluva o zákazu chemických zbraní stanovuje, že Technický sekretariát OPCW poskytne v rámci jemu dostupných zdrojů a na žádost smluvního státu expertní konzultace a pomoc při posuzování způsobů realizace jeho programů rozvoje a zlepšování schopnosti ochrany proti chemickým zbraním. K tomu OPCW vytvořila i potřebné kapacity, především volně dostupnou databanku o různých prostředcích ochrany proti chemickým zbraním, ustavila skupinu expertů ze smluvních států se zkušenostmi v oblasti ochrany proti toxickým chemickým látkám včetně bojových chemických látek, kteří jsou připraveni na požádání smluvního státu poskytnout odborné znalosti a pomoc, má k dispozici určitou kapacitu ochranných prostředků a prostředků k detekci toxických chemických látek a organizuje výcvik v ochraně proti toxickým chemickým látkám (ochranné prostředky, detekce, dekontaminace, zdravotnická protipatření) pro smluvní státy a pomáhá smluvním státům při organizování vlastních výcviků.

Pravděpodobnost, že teroristé použijí toxické chemické látky, závisí mimo jiné na jejich představě o účinnosti takového použití. Na druhé straně vlastní hodnocení relativního rizika souvisejícího s různými možnými scénáři teroristických útoků s toxickými chemickými látkami je významné pro plánování adekvátních protipatření. Toto hodnocení zahrnuje identifikaci rizika, vypracování plánů reakce v naléhavých situacích, výběr a výcvik osob a specifikaci vybavení, zásob a jiné podpory nezbytné k reakci na chemické útoky. OPCW může pro tyto účely nabídnout nejen odbornou znalost svých specialistů, ale především zkušenosti svého Vědeckého poradního sboru. Vědecký poradní sbor tvoří 20 významných vědců ze smluvních států s odbornými znalostmi kromě jiného v chemii, toxikologii, chemické analýze, vlastnostech bojových chemických látek a jejich bezpečné likvidaci, průmyslové chemii a chemickém inženýrství. Sbor také vytvořil řadu dočasných pracovních skupin zaměřených na řešení specifických otázek.

Opatření po teroristickém použití toxických chemických látek zahrnují včasné varování, detekci a identifikaci toxických chemických látek, dekontaminaci osob, objektů a materiálu, zdravotnická opatření při zasažení toxickými chemickými látkami, vyšetřování incidentů a koordinaci a doporučení ochrany v případě použití chemických zbraní. Kapacity OPCW pro tyto aktivity byly vytvořeny na základě požadavků definovaných v 1. polovině 90. let minulého století, tedy především k provádění inspekcí a v omezeném rozsahu k poskytnutí pomoci, ne jako příspěvek OPCW k reakci na teroristické útoky. Přesto je OPCW i pro tyto účely schopna nabídnout skupinu vycvičených inspektorů - analytických chemiků, vybavení OPCW pro provádění chemických analýz přímo na místě incidentu, testované a standardizované procedury pro odběr vzorků a nakládání s těmito vzorky, přenosné detektory bojových chemických látek, přístroje pro nedestruktivní hodnocení munice nebo nádob podezřelých z obsahu chemických látek, vlastní chemickou analytickou laboratoř a především využití kapacity svých designovaných chemických laboratoří ve smluvních státech k provádění náročných chemických analýz.

Významným aspektem pro plánování a realizaci opatření po útoku s toxickými chemickými látkami je správné hodnocení účinku použitých toxických látek za daných specifických podmínek. Předpověď a monitorování takového účinku vyžaduje znalost fyzikálních a chemických vlastností toxických chemických látek a jejich chování v životním prostředí. Rovněž pro tyto účely může OPCW nabídnout zkušenosti svých specialistů a specialistů Vědeckého poradního sboru.

Dekontaminace je základní procedura k minimalizaci chemických ztrát, podpoře záchranných operací v chemicky kontaminovaných územích a ke snížení sekundární kontaminace. Technický sekretariát

vyvinul účinné dekontaminační procedury a může poskytnout expertní konzultace v této oblasti jakož i omezené množství vybavení a materiálu pro dekontaminaci osob.

Zdravotnická opatření v případě zasažení toxickými chemickými látkami mohou omezit dopad z použití těchto látek, redukují ztráty a minimalizují utrpení osob, jak v průběhu okamžitého léčení, tak při dlouhodobé lékařské péči. Ve struktuře Technického sekretariátu pracuje řada lékařů a bezpečnostních specialistů se zkušenostmi v léčení účinků bojových chemických látek. Další zdroje, jak specialistů tak lékařských zařízení, je možno mobilizovat z kapacit nabídnutých jednotlivými smluvními státy pro potřebu pomoci.

Technický sekretariát OPCW vytvořil i kapacity k vyšetřování podezřelého použití chemických zbraní. Tato vyšetřování směřují k potvrzení, zda byly použity toxické chemické látky, které látky byly použity a jaká dodatečná pomoc a ochrana jsou požadovány. Inspekční týmy OPCW mohou být pro tyto účely posíleny kvalifikovanými experty nominovanými smluvními státy. S tím souvisí také vytváření kapacity a koncepce pro koordinaci a doručení pomoci v případě hrozby nebo skutečného použití chemických zbraní, které by také mohly být aplikovány na teroristické útoky. Taková pomoc zahrnuje prostředky individuální a kolektivní ochrany, záchranné týmy a vybavení k detekci toxických chemických látek, dekontaminační vybavení a metody, zdravotnický personál a léčebné prostředky případně využití finančních prostředků z dobrovolného fondu pomoci OPCW.

OPCW může nabídnout i jiné kapacity, např. operační a administrativní, které lze využít v boji proti terorismu. Tyto zdroje by mohly podporovat vyšetřování, usnadnit koordinaci mezi různými týmy účastníci se záchranných operací nebo by mohly být použity jinými způsoby. Příklady takových kapacit jsou možnosti překladu v šesti oficiálních jazycích OPCW se znalostí technické, právní a politické terminologie vztahující se k chemickým zbraním, toxickým chemickým látkám, činnosti chemického průmyslu a odpovídajících vědeckých a technických otázek. Je to i otázka podpory záchranných týmů při záchranných operacích, spojovací prostředky, logistické plánování, přeprava osob i materiálu.

Závěr

Terorismus, ať již s použitím konvenčních nebo nekonvenčních zbraní, se zvláště po brutálním zářijovém útoku na území USA, stal aktuální ústřední výzvou pro celosvětové společenství. Zformovala se široká mezinárodní koalice proti terorismu. Rada bezpečnosti OSN přijala jednomyslně 29. září 2001 historický dokument, vyzývající všechny státy, aby se sjednotily v boji proti terorismu, a zavazující členské země, aby okamžitě izolovaly teroristické organizace od finančních zdrojů i od politické a vojenské podpory. Rezoluce vytváří politickou a zákonnou platformu, která je z hlediska široké protiteroristické koalice velice důležitá. Cílem je především zmrazit finanční prostředky lidí, kteří spáchali nebo se pokoušeli spáchat teroristické akce nebo se podíleli na činnosti skupin vlastněných nebo přímo či nepřímo ovládaných takovými lidmi. Dokument zakazuje poskytování jakékoliv podpory entitám či osobám, podílejících se na teroristických činech.

Boj proti terorismu vyžaduje tedy koordinované úsilí na národní a mezinárodní úrovni směřující ke konečnému, byť velmi vzdálenému cíli - odstranění terorismu jako organizovaného skupinového násilí spolu s jeho kořeny.

Literatura

1. Společný postoj Rady evropské unie č. 931 z prosince 2001.
2. Matoušek, J.: Biologické a chemické zbraně lákají: jsou levné a dostupné. Hospodářské noviny, 23. října 2001.
3. Anet, B.: Nuclear Terrorism. PFP Workshop CWC 2000: Chemical Weapons Convention – NBC Threats and Disarmament. AC-Laboratorium Spiez, Switzerland, 27 - 29 September 2000.
4. Středa, L.: Superterrorismus - terorismus pro příští století. Zpravodaj civilní ochrany, 1999, č. 3, str. 15 - 22.
5. Matoušek, J.: Moderní hrozby globálního terorismu a boje proti němu. Mezinárodní politika, 2001, č. 10, str. 19 - 22.
6. STŘEDA, L., MATOUŠEK, J.: Ultraterorismus - jaderný, radiologický, chemický a biologický terorismus. Vojenské rozhledy, jedenáctý (čtyřicátý třetí) ročník, 2002, č. 1. str. 98 - 113.
7. OPCW Capabilities Relevant to the Global Struggle Against Terrorism. Note by the Secretariat. Office of the Deputy Director-General, S/294/2002, OPCW - 6 February 2002.